

เทศน์เช้า วันที่ ๑๘ มกราคม ๒๕๕๘

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองกวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ตั้งใจฟังธรรมะ โยมมีน้ำใจอุทิศส่วหน้าขวนขวายมาเพื่อทำบุญกุศล เวลาพระก็มีน้ำใจตอบรับโยมด้วยน้ำใจ ด้วยสังฆธรรม ด้วยสังฆธรรม เห็นไหม หัวใจมันต้องการสังฆธรรม เวลาครูบาอาจารย์ท่านสอน ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว คุณงามความดีใด กรรมดีใด เราทำคุณงามความดีของเรา มันจะช้าหรือมันจะเร็วนะ บางคนไม่ค่อยได้ทำ พอทำแล้วมันให้ผลตอบแทน ให้ผลตอบแทนนะ ให้ผลตอบแทนเพื่ออย่าเียงว่าทำดีต้องได้ดีใด ถ้าทำดีต้องได้ดีนะ เราทำของเรา

หลวงตาท่านสอนบ่อย ใครจะทำอย่างไรก็เรื่องของเขา เราจะทำคุณงามความดีกัน เราจะทำคุณงามความดีกัน ท่านใช้ชีวิตของท่านเป็นแบบอย่างนะ ถ้าชีวิตแบบอย่าง ชีวิตขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่เคยนอนตามสบายนะ ต้องสี่เหลี่ยมสนั่น นั่นละกิริยาขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านะ พุทธกิจ กิจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ท่านทำเป็นแบบอย่าง ทำเป็นแบบอย่างๆ

เวลามาสมัยหลวงปู่มั่น หลวงปู่มั่นเวลาเจ็บไข้ได้ป่วยขึ้นมา หลวงตาท่านพยายามแบบว่าให้บำรุงธาตุชั้น คือว่าพยายามจะให้ท่านอยู่สุขสบายขึ้น

ท่านบอกว่าไม่ได้หรอก ตาคำๆ มันมองอยู่ ตาคำๆ มันมองอยู่ ท่านพยายามจะทำเป็นแบบอย่างให้พวกเราที่เป็นลูกศิษย์ลูกหามีที่ยึดมั่น ให้หัวใจมันมีที่เกาะ ท่านอุทิศส่วหน้าเสียสละ คำว่า “ชีวิตแบบอย่าง” ชีวิตแบบอย่าง เสียสละนะ เสียสละว่าอะไรจะสะดวกสบายบ้าง อะไรจะเพื่อธาตุชั้นของตัวเองก็เสียสละเสีย เสียสละให้กับผู้ที่เขาจะเอาเป็นที่พึ่ง การเสียสละอย่างนั้นชีวิตเป็นแบบอย่าง

แต่ชีวิตของเราเนะ เรามีที่พึ่งใด มีพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์เป็นที่พึ่ง พระพุทธ ถ้าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่ตรัสรู้ธรรมขึ้นมา สังฆธรรมๆ คำว่า “ความดีๆ” ความดีของคนมันก็เอาสี่ข้างเข้าดู ใครพอใจมันก็เป็นความดี ใครไม่พอใจมันก็เป็นความชั่ว แล้วเวลาความดีๆ เห็นไหม คุณดี ความดีของเรา เรามาเสียสละกัน คนที่เขาไม่เห็นด้วยเขาบอกว่า “เรามันมีจิตใจ

กว้างขวางขนาดนั้นเชียวหรือ ทำไมจิตใจเราอย่างกับแม่น้ำเลย มีอะไรเราก็จะจาะ มีอะไรเราก็จะสละให้คนอื่น ทำไมเราทำขนาดนั้น”

นี่เขามองว่าเขาสงวนไว้ เขาตระหนี่ไว้ เขาว่าเป็นสมบัติของเขา เห็นไหม ความดีของใครล่ะ ถ้าไม่มีองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาตรัสรู้ธรรมขึ้นมา เราจะเอาอะไรเป็นเครื่องยืนยัน เอาอะไรเป็นเครื่องยึดเหนี่ยว ยึดเหนี่ยวเพราะอะไร เพราะองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเวลาท่านย้อนอดีตชาติไป เป็นพระเวสสันดร เสียสละๆ จนชาวบ้านชาวเมืองเขาจับไม่ได้ เขารับไม่ได้เพราะหัวใจมันคนละชั้น หัวใจมันสูงต่ำ มันแตกต่างกัน เสียสละจนชาวบ้านเขาจับไม่ได้ เขาขับออกจากเมือง ความเสียสละอย่างนั้นเพราะองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเห็นผลตรงนั้นไง เพราะการเสียสละอย่างนั้น การกระทำอย่างนั้นมันถึงสร้างบารมี

เวลามาเกิดเป็นเจ้าชายสิทธัตถะ พอเกิดมา “เราจะเกิดชาตินี้เป็นชาติสุดท้าย” ยังไม่ได้เป็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พอเกิดมาเปล่งวาจาเลย “เราจะเกิดชาตินี้เป็นชาติสุดท้าย” นั่นด้วยอำนาจวาสนาบารมี แต่เวลามาตรัสรู้ธรรมขึ้นมา มันตรัสรู้ธรรมด้วยอะไร? ด้วยมรรคญาณ ด้วยการขวนขวาย ด้วยการค้นคว้า ด้วยการกระทำ ด้วยปัญญาขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

เวลาที่เราสละๆ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเห็นตั้งแต่ตอนนั้นไง ตั้งแต่เสียสละทุกๆ อย่างเลย เสียสละเพราะถ้าเป็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทุกๆ พระองค์ต้องเสียสละลูก เสียสละเมีย เพราะลูกเมียเป็นการผูกพันมากที่สุด องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทุกๆ พระองค์ ถึงสุดท้ายแล้วต้องสละลูกสละเมียให้ได้สะท้อนหัวใจ วาสนาถึงจะได้เต็มมาตรัสรู้เป็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้

แต่พวกเราสาวก-สาวกะไม่ถึงขนาดนั้น ไม่ถึงขนาดนั้น เวลาเรามาเสียสละกันแบบนี้ พวกกิเลสตัณหาความทะยานอยากก็ว่าพวกนี้ทำไมมันมีเวลาว่างนักร ทำไมพวกนี้มีจิตใจกว้างขวางนักร ทำไมจิตใจเขาทำอย่างนั้นไม่ได้

เห็นไหม ว่ากรรมดีๆ กรรมดี เวลาทำดีๆ ทำดีมันทำได้ยากไหม เวลาคนที่จิตใจมันประเสริฐแล้วมันก็ทำได้ พอมันทำได้ขึ้นมา เราจะชี้ให้เห็นเรื่องของกรรมไง ถ้าการกระทำเราทำดีของเรา เวลาพูดถึงเรื่องกรรมๆ กรรมของเรา เราก็บอกว่าเรามีแต่ความทุกข์ความยากในหัวใจ มันเป็นสัจจะ มันเป็นความจริง

เวลาพระอนาคามีนะ เวลาจิตผ่องใสๆ เวลามันเศร้าหมอง ความเศร้าหมอง ความอาลัย อารมณ์นี้ทุกข์อันละเอียด เวลาทุกข์อันละเอียด ทุกข์การพลัดพราก เวลามันจะพลัดพราก เวลามันจะจากกัน มันเศร้าใจนะ แล้วความเศร้าใจอย่างนั้นมันเกี่ยวกับการขาดแคลนใหม่

ทรัพย์สมบัติมหาศาล ในบ้านเราของกองอยู่เต็มบ้าน เวลามันจะพลัดพรากมันก็มีความเศร้าหมอง เห็นไหม ความทุกข์มันเป็นสัจจะ มันเป็นความจริง ถ้าเป็นความจริง เราศึกษาธรรมๆ ก็เพื่อเหตุนี้ไง ถ้าเราศึกษาธรรมนะ ผลของวิญญู การเวียนว่ายตายเกิด ถ้าเราเห็นว่าเวียนว่ายตายเกิด เราเชื่อในธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า บุญเพนิวาसानุสสติญาณ นี้เรามาไกลแล้วนะ พวกเรามาไกลมาก ถ้ามาไม่ไกลมันตกนรกอยู่ยงนั่นไง ตกนรกอยู่ยง เกิดมาแล้วเป็นสัตว์เดรัจฉาน อบายภูมิ ผลของการเวียนว่ายตายเกิด

“อย่าเขียนเสือให้วัวกลัว อย่าเอาเรื่องนรกสวรรค์มาหลอกกัน อย่าเอานรกสวรรค์มาขู่กัน” เวลากิเลสมันพุดอย่างนั้นไง “อย่าเอานรกมาขู่ โอ๊ย! นาหรือ นารกก็เผาสิ เวลาเขาเกี่ยวข้าว เวลามันรกรกก็จุดไฟเผา มันก็โล่งใจ นารก นารกก็เผา มันทิ้งซะ” นี่ไง เวลากิเลสมันแฉ เห็นไหม

จะเชื่อหรือไม่เชื่อก็แล้วแต่ ถ้ามันบอกว่านรกสวรรค์ไม่มีๆ ทำไมลูกหลานเราเกิดมานิสัยไม่เหมือนกัน ที่มาที่ไปอันเดียวกัน พ่อแม่คนเดียวกัน ทำไมลูกมีความคิดแตกต่างกัน ลูกทุกๆ คนเวลาเข้าโรงพยาบาลตรวจดีเอ็นเอ จะให้เลือด กรุ๊ปเลือดเขารู้เลย นั่นไง นั่นมาจากไหนล่ะ เวลามานาจากพ่อแม่เดียวกัน สายบุญสายกรรมไง กรรมดีกรรมชั่วไง ถ้าไม่มีสายบุญสายกรรม เราจะมาเกิดร่วมกันไหม

เวลาเกิดขึ้นมาแล้ว เราเกิดขึ้นมาอาการ ๓๒ สมบูรณ์ แล้วจิตใจเราก็ตมบูรณ์ด้วย อาการ ๓๒ ไม่สมบูรณ์ จิตใจบกพร่อง เวลาจิตใจบกพร่องเรื่องร่างกาย บกพร่องเรื่องจิตใจ มันผลของกรรมทั้งนั้นแหละ ผลของกรรม

“ผลของกรรมอะไร เวลาเกิดในโรงพยาบาล หมอเขาฉีดพลาด เครื่องไม้เครื่องมือมันแเอ็กซิเดนต์ ออกมาเลยเป็นแบบนี้ไง”

ใช่ ก็มันเป็นแบบนี้ ก็กรรมไง ทำไมคนอื่นไม่เป็นล่ะ คลอดมาเป็นพันๆ คน ทำไมเป็นเฉพาะเอ็งล่ะ แต่ถ้าเป็นแล้ว ไม่ใช่ซ้ำเติมใครนะ เราไม่ซ้ำเติมใคร แต่กรรมดีกรรมชั่วไง เวลาเรา

กระทำ เราทำด้วยความมองจากลำหยาใจ เวลามันมากับเรา เราปฏิเสธมันได้อย่างไรละ ก็ไหน
เอ็งว่าเป็นสุภาพบุรุษใจ เอ็งเรียกร้องแต่ผลประโยชน์ของเอ็งใจ แต่เวลาเอ็งเผชิญแต่เวรกรรม
อย่างนั้น ทำไมเอ็งไม่ยอมรับความจริงละ ถ้าเรายอมรับความจริง เห็นไหม

“อ้าว! ก็ชาตินี้ไม่ได้ทำ ชาตินี้ทำความดีมาตลอดเลย”

มีมากบอกว่า “ตั้งแต่เกิดมาจำไม่ได้เลยว่าได้ทำความเลวทรามอะไร ทำไมชีวิตผมเป็น
แบบนี้ ทำไมชีวิตผมเป็นแบบนี้”

ชีวิตเป็นแบบนี้ ถ้าชีวิตเป็นแบบนี้ เรายังหวังความดีอยู่ไหม ถ้าเราหวังความดี เรายังทำ
ความดีของเราอยู่ ถ้าเราไม่ทำความดีอยู่ เราไหลไป เห็นไหม เรามาไกลแล้วนะ เรามาไกลโดยที่
เราได้เป็นมนุษย์ เรามาไกลเพราะเราได้เกิดเป็นมนุษย์ เกิดมาพบพระพุทธศาสนา เกิดมามี
คุณธรรม มีศีลธรรมที่ให้เราแสวงหาอยู่ที่นี่ เรามาไกลแล้ว

แล้วเวลาพระเราบวช คุณติ นักปฏิบัติ เรามาไกลแล้ว เวลานั้นสมาธิภาวนามันมีแต่ความ
เจ็บปวด มันมีแต่เวทนา มันมาไกลแล้วทำไมเป็นอย่างนี้ละ

นี่ใจ สิ่งที่ว่าสติปัญญา ๔ ใจ กาย เวทนา จิต ธรรมใจ ถ้าหัวใจมันแทงไม่ทะลุ วิปัสสนา
ญาณถ้าแทงไม่ทะลุละ มันไม่เกิดปัญญาญาณใจ ถ้ามันเกิดปัญญาญาณ มันจะสำรอกกายกิเลสใจ

เวลาเราบอกเราอยากจะเป็นพระอรหันต์ใจ เราอยากจะพ้นจากทุกข์ใจ แล้วเราอยากจะ
พ้นจากทุกข์ เวลาจะเข้าเผชิญกับอริยสัจจะความจริง มันบอกว่ามันจะมีบุญใจ มีบุญมันจะ
สำเร็จรูปใจ นิพพานสำเร็จรูป เวลานิพพานสั่งเอา จะเข้าร้านเซเว่นแล้วสั่งเลย เอานิพพาน ๑ ถ้วย
มันจะเอาแบบนี้ใจ แต่เวลาเข้าไปเผชิญความจริงมันไม่เป็นความจริง

ถ้ามันเป็นความจริง ความดีใจ ความดีของเรา เราเสียสละทาน เราทำคุณงามความดีของ
เรา ความดีของเรา ทาน ศีล ภาวนา ความดีมันมีหลายชั้นหลายชั้นนัก ความดีมันหลายชั้นนัก
แล้วเราทำความดี ความดีมันก็อยู่ที่บารมี ที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสร้างสมบุญญา
ภิการมา ๔ อสงไขย ๘ อสงไขย ๑๖ อสงไขย

อุทกดาบส อาฬารดาบสเขินยอสรรเสริญนัก “มีความรู้เท่าเรา มีความเห็นเหมือนเรา” ยก
ย่องให้เป็นอาจารย์ เจ้าชายสิทธัตถะบอกว่าเรายังมีความทุกข์อยู่ เรายังมีความสงสัยอยู่ ถ้าเรามี

ความสงสัยอยู่ เราต้องกำจัดความสงสัยของเราก่อน เราจะเป็นอาจารย์สอนใคร เรายังสอนตัวเราเองไม่ได้ เรายังมีความสงสัยอยู่ เรายังตะครุบเงาอยู่ เราจะไปสอนใคร นี่ไง อันนี้มันคืออะไรละ อันนี้มันคืออำนาจวาสนาบาร์มีไง

อย่างพวกเราลองใครการันตีให้เป็นอาจารย์หน่อยมันไปแล้ว ว่าวเชือกขาดแล้ว ลอยไปเลย แต่นี่ท่านไม่ทำ ถ้าอุทกคาบส อาพารคาบสยก่องเจ้าชายสิทธัตถะว่ามีความรู้เสมอเรา มีความเห็นเหมือนเรา แล้วถ้าเจ้าชายสิทธัตถะเชื่อเขา ศาสนาพุทธยังไม่เกิด แต่มันเป็นไปไม่ได้ มันเป็นไปไม่ได้เพราะอะไร เพราะองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเกิดมาบอกว่า “เราจะเกิดชาตินี้เป็นชาติสุดท้าย” เพราะบาร์มีมันเต็มใจ เพราะบาร์มีเต็มใจแบบนี้ไง คนถึงจะมาชักนำ ชักไปทางผิด ถึงมีปัญญาไตร่ตรองไม่ไปกับเขาใจ พอไม่ไปกับเขาก็ค้นคว้าเองใจ จนตรัสรู้เป็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าใจ อำนาจวาสนาอยู่ที่การกระทำแบบนี้

ถ้าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าย้อนกลับไปแล้วมันเห็นใจ พอมันเห็นขึ้นมาแล้วก็พยายามสั่งสอนพวกเราไง ถ้าเราอยากมีปัญญา อยากมีอำนาจวาสนา อยากมีคุณงามความดี อยากมีบุญกุศล อยากมีความสุข ให้เสียสละ ให้ทำๆ แต่กิเลสมันขัดขวางไว้หมด กิเลสขัดขวางนะ แล้วก็ทำความดีแบบเขา ความดีแบบเขาก็ความดีแบบมีเลศนัย พอถึงเวลามันก็เปิดเผยออกมา ความจริงเป็นความจริง ความจริงเป็นความจริง ความลับมันมีในโลกที่ไหน ความลับไม่มีในโลกเพราะอยู่ที่คนกระทำ ใครเป็นคนทำคนนั้นก็รู้

บัจจัตตั้งใจ เวลาคนปฏิบัติ ปฏิบัติไม่ได้มันก็รู้ ถ้าปฏิบัติได้มันก็รู้ คนทำสิ่งใดมันก็รู้อยู่กับใจ ถ้ารู้อยู่กับใจ มันปิดใครไม่ได้ เวรกรรมปิดใครไม่ได้ เพียงแต่ว่ามันคนละภพคนละชาติ เวลาคนละภพคนละชาติ “ผมไม่ได้ทำๆ ไม่เคยทำอะไรมาเลย”

ถ้าไม่เคยทำอะไรมาเลยนะ เวลาปฏิบัติมันเข้าเผชิญกับความจริง พอเผชิญกับความจริง ฐึ่ไหวหรือไม่ไหว ถ้าฐึ่ไม่ไหว เราจะผ่อนอย่างไร เราจะถอยอย่างไร ชั้นดิธรรม ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามันมีระดับของมัน ถ้าเราจะมีขั้นดี มีความอดทน มีศรัทธา สัจจะความจริง สัจจะ ตั้งสัจจะแล้วทำของเรา ทำของเรา เพิ่มความดีของเราขึ้นไปมากขึ้นเรื่อยๆ ขึ้นเรื่อยๆ ขณิกสมาธิ อุปจารสมาธิ อัปปนาสมาธิ ถ้าเกิดสมาธิขึ้นมาแล้ว แล้วเกิดฝึกหัดใช้ปัญญาอย่างไร ถ้าเกิดปัญญาภาวนามยปัญญา ปัญญาที่เกิดเป็น โลกุตตรปัญญา ไม่ใช่โลกียปัญญา

โลกียปัญญาคือการศึกษา คือสัญญาที่ซับซ้อนมา ที่จำมา ที่แต่ละภพแต่ละชาติจำมา ซ้ำมาอยู่ในจิตนั้น อยู่ในภวาสวะนั้น อยู่ในภพนั้น เพราะดวงจิตนี้เวียนว่ายตายเกิดในวัฏฏะ เวลาจิตมันเข้าสู่สมาธิ เข้าสู่ฐานของมัน ถ้ามันมีเขวอันปัญญา มันจะรื้อค้นข้อมูล บุกเพนินวาทานุสติญาณมันเกิดตรงนี้

บุกเพนินวาทานุสติญาณไม่ไปเกิดในวัฏฏะที่ไหนหรอก มันเกิดที่จิตนี้แหละ เพราะจิตนี้ มันเคยเวียนว่ายตายเกิด เมื่อวานนี้ใครเป็นคนใช้ชีวิตเมื่อวานนี้? ก็เรา ใครเป็นคนใช้ชีวิตมะรืนนี้ มะเรื่องนี้? ก็เรา ใครเป็นคนใช้ชีวิตพรุ่งนี้? ก็เรา แล้วใครใช้ชีวิตในปัจจุบันนี้? ก็คือเรา จิตใจ จิตใจ

เพราะจิตเวลามันซับซ้อนมันซับซ้อนมา แล้วเวลาจิตมันสงบแล้ว เวลามันยกขึ้นสู่วิปัสสนามันจะเป็นโลกุตตรปัญญา โลกุตตรปัญญาเป็นอย่างไร โลกุตตรปัญญาที่มันแยกมันแยกเข้าไป ภาวนามยปัญญาที่มันสำรอกมันคาย ที่มันผ่านกาย ผ่านเวทนา ผ่านจิต ผ่านธรรม มันผ่านอย่างไร มันพิจารณาอย่างไร มันแยกแยกอย่างไร มันปล่อยวางอย่างไร มันถึงได้สำรอก มันถึงได้คายอวิชชาความไม่รู้ออกไป

ถ้าคายอวิชชาความไม่รู้ออกไป ภาวนามยปัญญามันเป็นอย่างนี้ ถ้ามันเป็นอย่างนี้ขึ้นมา คนที่เป็นอย่างนี้แล้วเวลาเขาพูดออกมา โดยพื้นฐาน โดยพื้นฐานเขาจริงเห็นจริงของเขา เขาจะพูดผิดใหม่ เวลาเขาพูดไม่ผิด แต่ถ้าเวลาคนภาวนาผิด ภาวนายังไม่ผ่าน ครูบาอาจารย์ท่านใช้อูบายใจ อย่างหยาบ อย่างกลาง อย่างละเอียดใจ

เวลาอย่างหยาบๆ ขึ้นมาก็พื้นฐาน อย่างหยาบๆ เราเข้าใจได้ โอ้! เหมือนเราเลย จิตเราเป็นอย่างนี้เลย พออยู่อย่างกลาง เราไปไม่ได้แล้ว เห็นใหม่ ท่านพูดเพื่อจะยกเราขึ้นใจ ถ้าอย่างหยาบ มันต้องขึ้นมา พัฒนาขึ้นมาเป็นอย่างกลาง ถ้ามันละเอียดเข้าไป ปัญญามันจะละเอียดเข้าไป ถ้าไม่ละเอียดเข้าไป มันครอบงำ มันไม่สามารถแยกแยกอวิชชาได้ ไม่สามารถแยกแยกพญามารได้ แล้วเวลาพญามาร ครอบคร้วมันมีปู้ มีย่า มีตา มียาย มีลูก มีหลาน มันมีมารตัวเล็กๆ มารตัวใหญ่ๆ มารตัวที่เป็นยักษ์เป็นมาร เราจะสู้มันอย่างไร นี่คือการภาวนา

ถ้าความดี ความดีความจริงมันเป็นขั้นเป็นตอนขึ้นไป เราพยายามทำของเรา ทำของเรา เพื่อประโยชน์กับเรา นี่เวลาแสดงธรรม แสดงธรรมให้เห็นตั้งแต่ว่าสังขธรรมมันมี หลวงตาท่าน

บอกว่าพระพุทธรูปเหมือนห้างสรรพสินค้า มันมีสินค้าร้อยแปดพันเก้า มีเต็มไปหมดเลย แล้วแต่ใครสามารถเข้าไปแล้วแลกเปลี่ยนได้สินค้านามากขนาดไหน

นี่ก็เหมือนกัน ทาน ศีล ภาวนา ในการประพฤติปฏิบัติ ในแง่มุมของธรรมะมันอยู่ที่จิต อยู่ที่นิสัย เราจะใช้สิ่งใดเพื่อรักษาบาดแผลในใจเรา เราจะใช้สิ่งใดเพื่อสํารอกกายกิเลสของเรา ถ้าเราทำบุญกุศลอย่างนี้มันก็เป็นบุญกุศลขับเคลื่อนให้จิตดวงนี้ ถ้าเวียนว่ายตายเกิดก็เวียนว่ายตายเกิดในสถานที่ที่มีบุญกุศลรองรับเพื่อประโยชน์ เพื่อชีวิตของเรา แต่ถ้าเรามีความสามารถมากกว่าไปกว่านั้น เราก็พยายามทำของเรา

เป็นไปไม่ได้ที่บอกจะสังนิพพานด้วยหนึ่ง มันเป็นไปไม่ได้ มันจะต้องทำเองทั้งนั้น เพราะอะไร เพราะเราเป็นคนหลง ความลับไม่มีในโลก ก็ใจมันหลง ใจมันไม่รู้ แล้วมันจะสั่ง มันก็ไปสั่งจากข้างนอกมา มันไม่เป็นของมันเอง

แต่ถ้ามันเป็นของมันขึ้นมา มันไม่ได้สั่ง มันเป็นขึ้นมาจากภายใน มันเป็นขึ้นมาจากหัวใจ ถ้าหัวใจนี้มันทำลายแล้วมันจะเอาอะไรเวียนว่ายตายเกิดล่ะ แต่ถ้ามันสังนิพพานด้วยหนึ่ง ก็นิพพานอยู่ข้างนอก ถ้วยนิพพานนั้น ใจนี้มันก็ยังสงสัยอยู่ มันเป็นไปไม่ได้มันถึงต้องปฏิบัติ เอา ต้องทำเอา ทำเพื่อประโยชน์กับเรา นี่คือปัญญาจากภายในนะ

ปัญญาภายนอก-ปัญญาภายใน เราฝึกหัดของเรา ทำประโยชน์กับเรา แล้วเราจะมั่นคง แบบองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า อุทกดาบส อาฬารดาบส ขนาดว่ารับรองสรรเสริญขนาดไหนยังไม่ยอมไปกับเขา นี่ก็เหมือนกัน ถ้าเรามีสติมีปัญญานะ เราเอาความจริงใจ เอาใจสัมผัส ปัจจัยตั้ง สันติภูมิจุโก เอาความจริงของเรา ถ้าเอาความจริงของเราเพื่อประโยชน์กับเรา เอวัง